

professional research and a useful basis for promising solutions and comprehensive measures of relevant state bodies and institutions.

Keywords: *tourism destinations, identity, culturology of tourism, cultural heritage, history of tourism, Central Ukraine.*

УДК 7.079

К. А. Гайдукевич

ФЕСТИВАЛЬ ЯК СВЯТКОВА КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА

У запропонованій науковій розвідці розкрито специфіку фестивалю як культурної форми, визначено його структуру, функції та соціальне призначення. Охарактеризовано загальні й особливі риси фестивалю як святкової практики (його мета, онтологічні засади, культуротворчий потенціал). Методологія дослідження зорієнтована на системний підхід, що дозволив застосувати порівняльний, історико-культурний, типологічний та аналітичний методи. Доведено, що фестиваль формує відкритий знаково-культурний простір для діалогу, створюючи можливості для взаєморозуміння представників різних культур.

Ключові слова: *свято, святкова культура, культура, фестиваль, культурна практика, фестивація, соціальний капітал.*

DOI 10.34079/2226-2849-2022-12-23-27-36

Постановка проблеми. В умовах соціальних катаклізмів та кардинальних суспільних змін, надзвичайно важливим є збереження та зміцнення єдиного культурного простору України. У цьому контексті фестиваль є універсальною культурною практикою, здатною стимулювати інформаційно-комунікативні процеси між різними суспільними групами, з одного боку, та підтримувати соціальні, економічні, демографічні, культурні взаємозв'язки з іншого.

Фестиваль як ефективна культурна практика сприяє зміцненню соціального капіталу будь-якої країни. На думку сучасних економістів, саме соціальний капітал є важливішою, ніж природні ресурси чи технологічні розробки, передумовою суспільного розвитку. Завдяки соціальному капіталу зміцнюється рівень довіри в громаді, покращується якість соціального та культурного життя, створюється підґрунтя для громадської стабілізації. Основу фестивальної практики складає мистецький синтез, що сприяє взаємопроникненню і симбіозу традиційних та новітніх видів культури, мистецтва, масових свят. Це дозволяє розглядати фестиваль як універсальний чинник культуротворчості, що, одночасно, є і формою культурної рефлексії, і способом генерації нового.

Тобто, фестиваль є багатоструктурним феноменом, у якому поєднані та динамічно взаємодіють різноманітні змінні – інтеграція та диференціація, міжкультурні архетипи й знаково-символічні маркери, безпосереднє спілкування і творчість – що задає інтенцію до переосмислення сучасної культурної картини світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не зважаючи на численні публікації, присвячені фестивалю як культурному явищу та фестивальному рухові, наукова розробка цієї проблематики видається недостатньою.

Передусім, варто зазначити, що фестивалі є привабливими івентами для засобів масової інформації, рекламних працівників та PR-технологів. Тому періодична преса, телебачення, Інтернет, рекламні буклети, перенасичені інформацією про різноманітні фестивалі, що проводяться у світі та в Україні зокрема. Проте, їхній зміст має описовий, ознайомчий, популяризаторський характер, тоді як питання вивчення фестивалю у контексті його культурно-практичної значимості залишаються неопрацьованими.

Щоправда, в останні роки в Україні опубліковано ряд наукових робіт, присвячених становленню та розвитку фестивалів. Так, фестивальні ознаки в українській обрядовій культурі аналізуються А. Гоцалюк («Українська обрядовість початку ХХІ століття», 2022); різновиди вітчизняних фестивальних практик вивчаються Ю. Пономаренко («Гетерохронія та гетеротопія сучасних практик культури», 2018, «Системогенез сучасних арт-практик», 2018; «Маргіналізація та універсалізація як засади артизації культури», 2018); диференціація потреб учасників на фестивалях, запитів та переваг глядацької аудиторії, побіжно відображені у дослідженнях Т. Рєви («Поняття «агент культури»: основні підходи до визначення», 2022), Н. Склярської («Подієвий маркетинг як засіб ревіталізації музею», 2022 та ін.) та інших.

Дотичними до фестивальної тематики є праці, у яких піднімаються питання художнього та мистецького життя суспільства (К. Давидовський «Мистецькі проекти – Міжнародний фестиваль «Київські літні музичні вечори» та «Міжнародна літня музична академія» – у культурно-мистецькому середовищі Києва 2000–2010 рр.», 2010; С. Любченко «Сучасні рок-фестивалі в Україні», 2017; А. Фурдичко «Традиційні культурні практики української сімейної обрядовості другої половини ХVІІ–ХVІІІ ст.», 2013, «Процеси фольклоризму в пісенно-музичному мистецтві України (кінець ХХ - початок ХХІ ст.», 2019); С. Щербій («Фестиваль-конкурс «Весняні голоси» як форма реалізації дитячих хорових традицій подієвої культури», 2022 тощо).

Систематизувати ретроспекцію фестивального руху України дозволяють дослідження, присвячені культурному простору в Україні в цілому та у різних регіонах зокрема (С. Виткалов «Фестивальний рух як культурний феномен сучасності: аналіз регіонального вектора», 2016; «Фестивальна практика Рівненщини як культурний феномен доби», 2011; Д. Зубенко «Розвиток фестивального руху в сучасній Україні»; С. Зуєв «Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю», 2007; Н. Кучина «Фестиваль як феномен культури»).

Розлогий фактологічний матеріал міститься у каталогах, довідниках та програмах міжнародних, всеукраїнських, регіональних фестивалів (наприклад, каталог мистецького фестивалю «International print triennial Krakow», 2003, програми міжнародних фестивалів «На хвилях Свितязю», «Золотий лелека», «Древлянські джерела», інші).

Водночас, питання фестивалю як культурної практики відображено у вітчизняній культурології недостатньо. Тому *метою наших наукових пошуків* є осмислення феномену фестивалю як культурної практики.

Виклад основного матеріалу. Будь-яку наукову розвідку варто розпочинати із семантико-етимологічного тлумачення понять. Наша робота не є виключенням. Етимологічні корені поняття «фестиваль» сягають латинських слів «*feviae*» (дні відпочинку, дні, вільні від роботи) та «*festum*» (значима подія, святкування). У французькій мові фестиваль означається словами «*festival*» (звеселяння, святкування) та «*fete*» (релігійне свято, державні урочистості, задоволення та щастя); у англомовній

літературі застосовуються тотожні поняття «holidays» й «festivals», у іспанській культурі використовується слово «fiesta», що також перекладається як «свято».

Вже із наведених нами прикладів яскраво простежується така ознака фестивалю як *святковість*. Фестиваль за своїм соціально-змістовим призначенням та функціональним навантаженням сприймається як свято, адже виконує функції, притаманні, передусім, святковому дійству (комунікативну, розважальну, виховну, контролюючу, соціальної солідарності). Науковцями неодноразово підкреслюється ознака святковості як «специфічна форма колективного єднання, де виражаються загальний настрій і співпереживання учасників. Фестиваль зумовлений динамікою соціального буття, у якому окремі періоди життя усвідомлюються і переживаються людьми особливим емоційним чином, зумовлюють інший, ніж у буденний час, спосіб поведінки і діяльності, передбачаючи безпосередню участь у святкуванні» (Кучина, 2019, с.63). Водночас, у фестивалі реалізуються не просто функції свята – свято «відображає специфіку сучасної культури загалом, оскільки такі сфери життя людини, як економіка, політика, релігія, спорт, сьогодні набувають ознак видовищності, театральності, святковості. Вони віддзеркалені в існуванні/функціонуванні явищ, дотичних до цих сфер» (Бабушка, 2019, с.115).

Поєднання іманентних функцій святкової культури, з одного боку, та гармонічної взаємодії й реалізації тих соціально-культурних функцій, що покладаються на фестиваль у межах наявної культурної парадигми, з іншого, дозволяють стверджувати про таку ознаку фестивалю як *поліфункціональність*. Здатність фестивалю коригувати суспільні відносини, нівелювати гострі кути й непорозуміння, викликані міжкультурним розмаїттям, творити єдиний культурний простір, вказують на те, що в сучасному світі провідною функцією фестивалю є інтеграційно-диференційна. Вона дозволяє у межах фестивального простору поєднувати глобальне, глокальне та локальне; відображати актуальні соціальні теми через мистецтво і його художні форми; репрезентувати культурні практики, визначаючи вектор і тенденції їхнього подальшого розвитку. Недаремно з другої половини ХХ ст. у культурному просторі формується таке явище як світовий фестивальний рух, а насиченість культурного простору різноманітними фестивальними практиками дає підстави Ф. Мюре стверджувати про початок гіперфестивальної ери та формування Номо Festivus. Кардинально відмінне сприйняття системи «святкове – буденне – повсякденне», притаманне сучасності, у якій «розмиваються межі між святковістю і буденністю, відбувається взаємопроникнення святкового і повсякденного. Відтак, фестивалізація постає як «гіперболізація святкового компонента в повсякденному житті», «тотальне освятковування дійсності», у якій «інтегруються форми політичного, інформаційного, видовищного характеру, модифікуючись відповідно до інтересів і трансформуючись на засіб їх досягнення, виявляючи при цьому повну готовність грати спільно з постановниками сучасних подій (Бабушка, 2019, с. 120).

Окрім святковості та поліфункціональності, провідною рисою фестивалів, на нашу думку, є *симбіоз* різних видів мистецтва; культурних форм (інсталяції, перформанси, розважальні івенти, конкурси, майстер-класи.); технологічних інновацій; знаків-символів (вербальних, візуальних, аудіальних) тощо. Синергійне спрямування фестивальних культурних практик постає як «антропологічна соціокультурна система, відкрита динамічна модель із трансгресивними процесами як невід'ємними елементами існування та функціонування, оскільки саме трансгресивність є межевою активацією креативних внутрішніх можливостей, які визначають процеси самопізнання культури та переоцінювання компонентів її духовно-смыслового ядра» (Бабушка, 2019, с.119).

Реалізація культуротворчого задуму у різних видах фестивалів, його презентація, відбуваються завдяки агону, змаганневості. *Змаганнева складова* найяскравіше виявляється у театральних та культурно-мистецьких фестивалях (фестивалі «Січеславна», «Горизонти Курбаса», «Мандруючі зірки», «Мельпомена Таврії», «Блага вість Пересопниці», «Лесині джерела», «Art Jazz Cooperation», «Котилася торба...», «З народного джерела», «Bulava Fest» та багато ін.). Як влучно зазначає С. Виткалов, «така система організації культурно-дозвілєвої чи музично-театральної професійної складової значно змінює систему цінностей місцевого населення: виникає інше ставлення до національної історії, народних звичаїв, нематеріальної духовної спадщини й, власне, своєї ролі в цьому процесові та культурному просторі» (Виткалов, 2016, с.185).

Фестивалі-змагання мають своїм результатом демонстрацію найкращих здобутків (навичок, вмінь, інтерпретаторських тенденцій, методик) учасників заходу. «Перевага фестивалю перед конкурсом полягає в тому, що пріоритетним є не просто стати першим, а першим серед рівних, тобто метою є не перемога, а можливість творчої взаємодії, міжособистісного спілкування ... Верховенство святкового настрою відрізняє фестивалі від конкурсів, змагань. У фестивалі не потрібно демонструвати обов'язкові елементи. Така форма культурної практики, як фестиваль, відзначається повною свободою. Гармонійне поєднання природи свята і змагального начала свідчить про фестиваль як про універсальне поліфункціональне явище, що сприяє розвитку творчого потенціалу особистості, суспільства загалом» (Кучина, 9, с.61).

Фестивалі характеризуються потужним економічним імперативом, що в першу чергу, обумовлено змінами у виробництві та споживанні культурного продукту, а також динамічному розвитку креативних індустрій. Саме економічна складова визначає його тематичний, організаційний та творчий потенціал.

Мабуть, чи не найяскравішим прикладом використання *економічного потенціалу* фестивалів в Україні є м. Львів, у якому до початку світової пандемії проходило майже сорок фестивалів щороку. Спільно з туристичною галуззю, фестивалі збагачували бюджет міста більше, ніж на десять млн. грн.

Соціально-економічний розвиток шляхом підтримки фестивалю як культурної практики є не новим досвідом у світі. Так, фестиваль «La Tomatina» (Буньйоль, Іспанія) із молодіжної розваги, започаткованої ще у повоєнні роки ХХ ст., перетворився на міжнародно значимий туристичний об'єкт, який щороку відвідує близько 50 тисяч туристів. Національним здобутком фіннів є кількадечний фестиваль просто неба «Air guitar» (м.Оула), завдяки чому невеличке містечко щороку перетворюється на туристичну Мекку любителів гри на уявній гітарі. В Угорщині на початку 90-х років ХХ ст. було започатковано фестиваль «Sziget», що із суто музичної події, яку відвідувало близько 40 тисяч осіб, за десятиліття перетворився на культурний форум європейських країн, відзначений численними міжнародними преміями («The Best Major Festival» у 2011 та 2016 рр., «Festival Awards», 2017, інші) та відповідною кількістю гостей. Кількість останніх зросла до 588 тисяч осіб у передковідний 2019 р. На сьогодні протягом шести днів фестивалю організовується більше 1000 шоу на 60 майданчиках фестивалю; у фестивалі беруть участь представники більше ста національностей; окрім музичної складової на фестивалі працюють цирковий, театральний, музейний, теле- та мистецький квартали. Засновники «Sziget» зазначають, що спільнота фестивалю керується у своїй діяльності ідеями створення «ідеального суспільства» шляхом вшанування культурних цінностей та обміну ними. «Ми вважаємо, що повинні дотримуватися індивідуальні свободи будь-якої людини, і будь-яка людина повинна мати право на свободу думки та способу життя, сексуальну орієнтацію, релігію, мову, мати право на рівні знання та навчання. Ми віримо у

розмаїття поглядів, повагу до людської гідності ... Ми переконані в тому, що сила громад, пріоритетність сталого розвитку, право бути щасливими та сила Любові, можуть зробити нашу планету ще більш комфортним та привабливим місцем (Офіційний сайт фестивалю Sziget, 2022).

Як влучно зазначають вітчизняні агенти культури, «крім безпосередніх організаторів на фестивалі заробляють перевізники, місцеві бари та ресторани, перекладачі, виробники сувенірів, екскурсіводи, готелі та всі пов'язані з ними сервіси – від пралень до постачальників туалетного паперу» (Склярська, 2022, с. 303). Тому правдивим видається твердження фахівця з культурних індустрій Р. Сіла, який переконує, що з одного євро, витраченого на фестиваль, місцева громада отримує чотири євро прибутку (там само).

Для значної частки населення (особливо у сільській місцевості, де отримання культурних благ ускладнене, а іноді взагалі неможливе) фестивалі є тією культурною практикою, яка здатна не просто задовольнити рекреаційні, культурні, розважальні, освітні потреби, але й дозволити відчувати свою приналежність до певного соціального, громадського чи культурного процесу; відчувати святковий «розрив» буденного життя, що привносить у монотонність повсякдення елементи щастя, радості, новизни.

Цікавим прикладом використання фестивального потенціалу для активізації та залучення громадськості до збереження й промоції культурних ресурсів є фестиваль «Арт у катакомбах» (с. Нерубайське Одеської області, започаткований у 2015 р.). Його первинною метою було привернення уваги туристів до музею «Нерубайські катакомби». Проте, окрім суттєвого пожвавлення людинопотоку, культурна подія сприяла активізації регіонального бізнесу; запровадженню майстер-класів, екскурсій, мистецьких виставок, підземних квестів, концертних програм; ряду наукових заходів, присвячених проблемам збереження культурної спадщини тощо. При чому, значна частка цих заходів організовувалася за активної участі учнів Нерубайської мистецької школи та навчальних заходів містечка. Якщо у 2015 р. музей відвідало 12 тисяч осіб, то у 2017 р. ця цифра зросла до 27640 відвідувачів, а у 2019 р. наблизилася до позначки у 29 тисяч. Як зазначає засновниця проєкту Н. Склярська, «успіх фестивалю надихнув нове керівництво музею, і вже через рік було зафіксовано восьмиразове зростання надходжень від продажу квитків до музею. Сьогодні в «Нерубайських катакомбах» відкрили нову підземну галерею, де виставлені роботи місцевих авторів, написані фарбами, що світяться. Ми на власному досвіді переконалися, що співпраця митців, громади, бізнесу та місцевої влади не тільки можлива в Україні, а й вигідна в усіх сенсах» (Склярська, 2022, с.302).

Подібним за соціальною значущістю для міських громад є фестиваль вуличних культур («Безмежність вулиць», 2018; «Нуресон», 2019, «Сам собі Фест», 2019; «Don't Take Fake», 2019; «Брудний пес», 2020 тощо), який здобув неабияку популярність в Україні. Доказом цієї думки може бути запровадження Українським культурним фондом фінансової підтримки для реалізації проєктів, присвячених вуличній культурі. Пріоритетними визначено: «утвердження практик вуличних культур як таких, що сприяють культурному та особистому становленню/самовираженню; інтеграція молоді через вуличні культури в суспільне життя та забезпечення альтернативи культурного дозвілля; популяризація вуличних культур серед спільноти» (Офіційний сайт Українського культурного фонду, 2021).

Не дивно, що в різних регіонах України проводиться чимало фестивалів, які мають національно-культурну тематичну спрямованість, оскільки вона привертає увагу усіх без винятку членів суспільства, пропонуючи громадськості народні звичаї та свята, дитячі ігри й забавки, національні звеселяння тощо. У цьому контексті важливо розуміти, що фестиваль є не

лише зв'язковою ланкою міжпоколінного культурного досвіду, але доволі часто, «мігруючи» з однієї культури до іншої, змінює семантичний контекст. Тому «традиційні свята в теперішньому суспільстві всупереч глобалізаційним вже далеко не тенденціям, а реальним процесам, виступають як засіб консолідації індивідів з метою збереження своєї групи й національних культурних традицій» (Бабушка, 2017, с.32).

Особливою популярністю користуються фольклорно-етнографічні та краєзнавчі фестивалі (кобзарського мистецтва, автентичної музики, такі як «Ше-Фест», «Київ – Козак-фест», «Гайдамаки», «Коляда», «Древлянські джерела»), що є привабливими з точки зору відродження й популяризації української культури. «Цим компонентам обрядової, святкової культури притаманний високий рівень імпровізації, динамічність, емоційна розкутість, адекватне відображення явищ соціальної дійсності» (Гоцалюк, 2022, с.97). Водночас, фестиваль вирішує й ряд інших завдань – політичних, ідеологічних, соціального єднання. Фольклористичні практики свідчать про те, що, не зважаючи на політичні конфлікти в певній країні, війни чи економічний занепад, расові, інші дискримінаційні ознаки, кожен народ, кожна нація цікаві світові саме своєю культурною самобутністю та народною культурною спадщиною. Тому значимість народознавчого чинника в культурних практиках українців є незаперечною (Виткалов, 2016).

Для започаткування систематичних фестивальних практик (так званого «фестивального кола» (Виткалов, 2016) у територіальні громади, потрібно усвідомлювати:

- значущість культуротворчого потенціалу фестивалю;
- здатність культурних практик впливати на економічне становище населеного пункту;
- неможливість реалізації фестивального потенціалу без підтримки влади й розуміння її представниками значимості культури як соціального капіталу;
- узгодженість між культурно-мистецьким середовищем та місцевою спільнотою спільних інтересів, наявність спільного розуміння соціокультурних проблем та шляхів їх вирішення.

Фестивалі, організація яких супроводжується залученням різних стейкхолдерів процесу (представників бізнесу, мистецьких кіл, освітянської спільноти, засобів масової інформації, громадських активістів) не просто досягають первинної мети – вони привертають увагу громадськості до культурних та соціальних ресурсів громади, дозволяють врахувати регіональну самобутність та культурну специфіку, сприяють налагодженню взаєморозуміння в громаді. У результаті, «від спільної роботи над культурним проектом громада може не мати прямих доходів, але вона завжди здобуде позитивний досвід взаємодії та співпраці, розуміння важливості спільних дій, а також зміцнення довіри» (Склярська, 2022). У протилежному ж випадку, творення культурного продукту, що не підтримується або не знаходить розуміння у бенефіціарів фестивальної практики буде, можливо й яскравим, але одномоментним, короткостроковим, без позитивного стратегічного впливу.

Висновки. Спроба осмислення феномену фестивалю як культурної практики дозволяє дійти таких висновків.

Фестиваль, формуючи відкритий знаково-культурний простір для діалогу, є «культурним посередником» та «своєрідним пульсуючим симбіозом смислів» (Бабушка, 2019) між різними соціальними групами суспільства, що відкриває можливості для взаєморозуміння представників різних культур, націй, національностей. Досягнення цієї мети забезпечується реалізацією комунікативної, просвітницької, розважальної функцій та функції безпосередньої участі.

Структура фестивалю як культурної практики дозволяє стверджувати, що його провідними ознаками є святковість, поліфункціональність, симбіоз, змаганєвість, комерційна складова. У сучасному суспільстві фестиваль є не лише потужним

чинником зміцнення соціального капіталу як такого, що стимулює економічний, культурний, освітній розвиток місцевої громади; фестиваль репрезентує і, водночас, продукує закономірності розвитку культури на найближче майбутнє. Він творить власний культурний продукт, актуалізуючи сучасну культуру, оскільки поєднує в єдиному проєкті репрезентативні культурні практики (музичні та літературні програми, театралізовані вистави, художні експозиції, перформанси та інсталяції).

Перспективи дослідження. Фестиваль як культурна практика вимагає ґрунтовного дослідження у межах культурологічної теорії. Це дозволить поглибити теоретичні розробки й репрезентувати фестивальні практики в сучасному світі. Так, потребує належного висвітлення специфіка й можливості фестивалів мистецтв; історична ретроспекція фестивальних практик у контексті української культури; усвідомлення фестивалю як особливого культурного простору.

Бібліографічний список

- Бабушка Л., 2019. Фестивація та карнавалізація: проблема дискурсивності в сучасній культурі. *Journal of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*. 1. с.113-122.
- Бабушка Л., 2017. Фестивація як комунікативний апропріатор глобалізаційних інтересів у культуротворчому просторі. *Вісник Маріупольського державного університету*. 14. с.32-40.
- Виткалов С., 2011. Фестивальна практика Рівненщини як культурний феномен доби. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зап. РДГУ*. 17. Т. 1. с. 92
- Виткалов С., 2016. Фестивальний рух як культурний феномен сучасності: аналіз регіонального вектора. *Культура України*. 52. с.82-190.
- Гоцалюк А., 2022. Українська обрядовість початку ХХІ століття. *Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 26-27 березня 2022 р.)* Київ : КНУКіМ, 2022. с.95-99.
- Давидовський К., 2010. Мистецькі проєкти – Міжнародний фестиваль «Київські літні музичні вечори» та «Міжнародна літня музична академія» – у культурно-мистецькому середовищі Києва 2000-2010 рр. *Актуальні питання культурології : альм. наук. т-ва «Афіна» кафедри культурології РДГУ*. Вип. 10, у 2 тт. Т. 2. Рівне : РДГУ. С. 135-140.
- Зубенко Д., 2011. Розвиток фестивального руху в сучасній Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 4 (12). с. 110-114.
- Зуєв С., 2007. *Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю*. Кандидат наук. Дисертація. Харківська державна академія культури.
- Кучина Н., 2019. Фестиваль як феномен культури. *Культура України*. Випуск 65. с.57-67.
- Любченко С., 2017. Сучасні рок-фестивалі в Україні. *Культура України*. Вип. 56. с. 19-32.
- Пономаренко Ю., 2018. Гетерохронія та гетеротопія сучасних практик культури. *Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство*. Київ : Міленіум, 2018. Вип. I. с. 94-100.
- Пономаренко Ю., 2018. Маргіналізація та універсалізація як засади артизації культури. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 2. с. 197-200.

- Пономаренко Ю., 2018. Системогенез сучасних арт-практик. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. Вип. 33. с. 72–79.
- Рева Т., 2022. Поняття «агент культури»: основні підходи до визначення. *Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 26-27 березня 2022 р.)*. с.277-279.
- Склярська Н., 2022. Подієвий маркетинг як засіб ревіталізації музею. *Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 26-27 березня 2022 р.)*. Київ : КНУКіМ. с.302-305.
- Щербій С., 2022. Фестиваль-конкурс «Весняні голоси» як форма реалізації дитячих хороших традицій подієвої культури. *Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 26-27 березня 2022 р.)*. Київ : КНУКіМ. с.277-279.
- Офіційний сайт фестивалю Sziget, 2022. [онлайн]. 20 липня. Доступно: <https://szigetfestival.com/ru/love-revolution>. [Дата звернення 10 серпня 2020].
- Офіційний сайт Українського культурного фонду, 2021. [онлайн]. 5 липня. Доступно: https://ucf.in.ua/m_lots/5fb78a4d7bfd46585e676772. [Дата звернення 10 травня 2020].

References

- Babushka L., 2019. Festivation and carnivalization: the problem of discursiveness in modern culture. [Festyvatsiia ta karnavalizatsiia: problema diskursyvnosti v suchasni kulturi]. *Journal of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*. 1. s.113-122. (in Ukrainian).
- Babushka L., 2017. Festivation as a communicative appropriator of globalization interests in the cultural space. [Festyvatsiia yak komunikatyvnyi apropiator hlobalizatsiinykh interesiv u kulturotvorchomu prostori]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu*. 14. s.32-40. (in Ukrainian).
- Vytkalov S., 2011. The festival practice of the Rivne region as a cultural phenomenon of the time. [Festyvalna praktyka Rivnenshchyny yak kulturnyi fenomen doby]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku: nauk. zap. RDHU*. 17. T. 1. s. 92-98. (in Ukrainian).
- Vytkalov S., 2016. The festival movement as a cultural phenomenon of modernity: an analysis of the regional vector. [Festyvalnyi rukh yak kulturnyi fenomen suchasnosti: analiz rehionalnoho vektora]. *Kultura Ukrainy*. 52. s.82-190. (in Ukrainian).
- Hotsaliuk A., 2022. Ukrainian rituals of the beginning of the XXI century. [Ukrainska obriadovist pochatku XXI stolittia]. *Transformatsiini protsesy sotsialnoi kultury v Ukraini: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 26-27 bereznia 2022 r.)*. Kyiv : KNUKіM, 2022. s. 95-99. (in Ukrainian).
- Davydovskyi K., 2010. Art projects - International Festival «Kyiv Summer Music Evenings» and «International Summer Music Academy» - in the cultural and artistic environment of Kyiv 2000-2010. [Mystetski proekty – Mizhnarodnyi festyval «Kyivski litni muzychni vechory» ta «Mizhnarodna litnia muzychna akademiia» – u kulturno-mystetskomu seredovyshchi Kyieva 2000-2010 rr.]. *Aktualni pytannia kulturolohii : alm. nauk. t-va «Afina» kafedry kulturolohii RDHU*. Vyp. 10, u 2 tt. T. 2. Rivne : RDHU. S. 135-140. (in Ukrainian).
- Zubenko D., 2011. Development of the festival movement in modern Ukraine. [Rozvytok festyvalnoho rukhu v suchasni Ukraini]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. 4 (12). s. 110-114. (in Ukrainian).

- Zuiev S., 2007. Modern cultural space and semiotics of the music festival. [Suchasnyi kulturnyi prostir ta semiotyka muzychnoho festyvaliu. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kharkivska derzhavna akademiia kultury]. (in Ukrainian).
- Kuchyna N., 2019. The festival as a cultural phenomenon. [Festyval yak fenomen kultury]. *Kultura Ukrainy*. Vypusk 65. s. 57-67. (in Ukrainian).
- Liubchenko S., 2017. Modern rock festivals in Ukraine. [Suchasni rok-festyvali v Ukraini]. *Kultura Ukrainy*. Vyp. 56. s. 19-32. (in Ukrainian).
- Ponomarenko Yu., 2018. Heterochrony and heterotopia of modern cultural practices. [Heterokhroniia ta heterotopiia suchasnykh praktyk kultury]. *Mizhnarodnyi visnyk: kulturolohiia, filolohiia, muzykoznavstvo*. Kyiv : Milenium, 2018. Vyp. I. s. 94-100. (in Ukrainian).
- Ponomarenko Yu., 2018. Marginalization and universalization as the basis of artification of culture. [Marhinalizatsiia ta universalizatsiia yak zasady artyzatsii kultury]. *Hileia: naukovyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats*. 2018. Vyp. 2. s. 197-200. (in Ukrainian).
- Ponomarenko Yu., 2018. Systemogenesis of modern art practices. [Systemohenez suchasnykh art-praktyk]. *Mystetstvoznavchi zapysky : zb. nauk. prats*. Vyp. 33. s. 72-79. (in Ukrainian).
- Reva T., 2022. The concept of «cultural agent»: the main approaches to the definition. [Poniattia «ahent kultury»: osnovni pidkhody do vyznachennia]. *Transformatsiini protsesy sotsialnoi kultury v Ukraini: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (Kyiv, 26-27 bereznia 2022 r.). s. 277-279. (in Ukrainian).
- Ckliarska N., 2022. Event marketing as a means of museum revitalization. [Podiievyi marketynh yak zasib revitalizatsii muzeiu]. *Transformatsiini protsesy sotsialnoi kultury v Ukraini: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (Kyiv, 26-27 bereznia 2022 r.). Kyiv : KNUKiM. s. 302-305. (in Ukrainian).
- Shcherbii S., 2022. Festival-competition «Spring Voices» as a form of implementation of children's choral traditions of event culture. [Festyval-konkurs «Vesniani holosy» yak forma realizatsii dytiachykh khorovykh tradytsii podiievoi kultury]. *Transformatsiini protsesy sotsialnoi kultury v Ukraini: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (Kyiv, 26-27 bereznia 2022 r.). Kyiv : KNUKiM. s. 277-279. (in Ukrainian).
- Ofitsiyni sait festyvaliu Sziget, 2022. [onlain]. 20 lypnia. Dostupno: <https://szigetfestival.com/ru/love-revolution>. [Data zvernennia 10 serpnia 2020]. (in Ukrainian).
- Ofitsiyni sait Ukrainskoho kulturnoho fondu, 2021. [onlain]. 5 lypnia. Dostupno: https://ucf.in.ua/m_lots/5fb78a4d7bfd46585e676772. [Data zvernennia 10 travnia 2020]. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 25.05.2022.

К. Haidukevych

THE FESTIVAL AS A CONVIVIAL CULTURAL PRACTICE

The scientific research reveals the characteristics of the festival as a cultural form, defines its structure, functions and social purpose. General and special features of the festival as a festive practice are described (its purpose, ontological foundations, cultural potential). The research methodology focused on the systematic approach allowed to apply the comparative, historical and cultural, typological and analytical methods. The ability of the festival to improve social relations, smooth over difficulties and misunderstandings caused by intercultural diversity, create a single cultural space indicates that in the modern world the leading function of the festival is integration and differentiation.

The study justifies that in order to initiate systematic festival practices in territorial communities one should take into consideration the following factors: the significance of the cultural potential of the festival; the ability of cultural practices to influence the economic situation of the settlement; the impossibility to realize the festival potential without the support of the government and understanding the importance of culture as social capital by its representatives; the co-ordination of common interests between the cultural and artistic environment and the local community; having a common understanding of social and cultural problems and ways to solve them. The author proves that the festival, forming an open symbolic and cultural space for dialogue, acts as a «cultural mediator» between different social groups of society. The implementation of communicative, educational, entertainment functions and the function of a direct participation contributes to achieving the goal. In modern society, the festival is not only a powerful factor in strengthening social capital as such, which stimulates the economic, cultural, and educational development of the local community; the festival represents and, at the same time, produces patterns of cultural development for the near future. It creates its own cultural product, actualizing modern culture, as it combines different cultural practices in a single project.

Keywords: *holiday, festive culture, culture, festival, cultural practice, festivation, social capital.*

УДК 343.337.4

ORCID ID: ORG/0000-0003-2605-5934

О.О. Демідко

ЗЛОЧИНИ РОСІЙСЬКИХ ОКУПАНТІВ ПРОТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ МАРИУПОЛЯ

У статті окреслено злочини російських окупантів проти культурної спадщини Маріуполя. Проаналізовано норми міжнародного гуманітарного права, які захищають культурні цінності під час ведення воєнних дій. Виявлено, що сторони конфлікту зобов'язані поважати та захищати їх, забороняти, попереджати та припиняти будь-які акти крадіжки, грабежу або незаконного присвоєння культурних цінностей в будь-якій формі, а також будь-які акти вандалізму. Надано характеристику найбільш постаранішим чи повністю знищеним архітектурним пам'яткам Маріуполя. Наголошено, що в місті вдалося зберегти лише одну культурну установу. Це знаменита Маріупольська камерна філармонія, яка стала прихистком для маріупольців завдяки самовідданості та повсякденній праці її директора, заслуженого діяча мистецтв України, головного диригента Маріупольського муніципального камерного оркестру «РЕНЕССАНС» Василя Крячка.

Встановлено, що до основних засобів компенсації шкоди, заподіяної культурній спадщині та культурним цінностям внаслідок порушення міжнародних норм у період збройного конфлікту є реституції. Завданням реституції є не просто повернути окремі культурні цінності та компенсувати заподіяну шкоду, але й відновити спадщину як цілісне культурне надбання нації та держави.

Підкреслено, що відновлення культурної спадщини та повернення культурних цінностей стане важливим завданням держави і суспільства після перемоги України.